

І. В. Циб

аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра цивільно-правових дисциплін
Французький бульвар, 24/26, Одеса, Україна, 65058

НОВЕЛИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань апеляційного провадження в цивільному процесі України, пов'язаних із сучасною судовою реформою. Проведено аналіз характеру новел, а також порівняно нові норми з попередніми для того, щоб побачити, як саме здійснюватиметься та захищатиметься право особи на апеляційне оскарження на практиці.

Ключові слова: автоматизована система документообігу, право на апеляційне оскарження, апеляційна скарга, строки апеляційного оскарження, повноваження апеляційного суду.

Необхідною умовою інтеграції України до Європейського Союзу та становлення її як сучасної, демократичної, правової держави стало проведення судової реформи. В результаті цього 7 липня 2010 року був прийнятий новий закон «Про судоустрій та статус суддів», згідно з яким до ряду законодавчих актів в внесено зміни, в тому числі — й до Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК), що мали вирішити питання спеціалізації цивільного судочинства, усунути підстави для зловживання процесуальними правами та підвищити якість розгляду цивільних справ. Але закон не вирішив усіх проблем цивільного процесу, а певні його положення потребують вдосконалення.

Мета дослідження — проаналізувати характер новел у цивільно-процесуальному законодавстві України та виявити якість їх практичного застосування.

Зазначені зміни в ЦПК встигли викликати жвавий інтерес юристів-науковців та практиків, їх досліджували такі вчені-юристи, як М. Галянт, С. Мічурін, О. Святоцький, а також юристи-практики Л. Антоненко, Я. Петров, О. Ноцький, О. Чеботарьов та інші. Однак все ж таки слід зазначити, що вказана тема викликає більше проблемних питань у практиків.

Так, основними позитивними моментами нових змін є: по-перше, введення автоматизованої системи документообігу в суді, по-друге, скасування інституту подання заяви про апеляційне оскарження, по-третє, скорочення строків апеляційного оскарження та самого апеляційного розгляду скарги, по-четверте, і найбільш суттєве, відтепер апеляційний суд може винести остаточне рішення по справі, — все це має покращувати й прискорювати розгляд цивільних справ в апеляційній інстанції та викоріню-

вати затягування судового процесу, бюрократію та зловживання, як з боку працівників суду та суддів, так і з боку сторін по справі. Але, як відомо, нововведення не завжди приносять позитивний результат, а іноді навпаки, викликають негативні моменти та ускладнюють існуюче становище.

В ЦПК додано статтю 11–1, яка встановлює завдання та порядок роботи автоматизованої системи документообігу суду, де зазначено, що справи розподіляються з урахуванням спеціалізації суддів [1, ст. 11–1]. Недотримання порядку визначення судді автоматизованою системою документообігу може стати причиною відводу судді (п. 5, ч. 1, ст. 20 ЦПК). Введення автоматизованої системи реєстрації цивільних справ є позитивним моментом судової реформи, що може вирішити наявну проблему маніпуляцій з документами в судових справах [3, с. 99]. Інформаційні комп'ютерні технології відіграють важливу роль у розвитку та вдосконаленні судочинства, їхнє впровадження в судах дозволяє забезпечити прозорість і гласність правосуддя, автоматизувати та зробити більш ефективною роботу судів. Серед найбільш важливих систем, що впроваджуються в більшості судів світу, є наступні: система електронного діловодства, система аудіо- та відеозапису і протоколювання, відеоконференцсистема, система анонімного допиту свідка, система публікації записів або трансляції судових засідань на Інтернет-порталі [5, с. 110]. Незважаючи на те, що на даний час в Україні працюють різні технічні системи для автоматизації роботи в судах, які відповідають світовому рівню, все ж таки немає єдиної комп'ютерної бази, яка б забезпечила ефективну роботу судів та координовану співпрацю з правоохоронними та правозахисними органами.

Так, через недостатнє фінансування не всі суди в Україні мають необхідне оснащення комп'ютерною технікою, що у майбутньому може стати підставою для скасування судових рішень [4, с. 10]. Та і система розподілу справ у судах працює недосконало. Одна справа реєструється 15–20 хвилин, суддя може отримати справу, яка надійшла до суду 5 днів тому і не через навмисне її затримання, а через комп'ютерну систему, яка потребує значного вдосконалення та фінансування.

Зі скасуванням інституту подання заяви про апеляційне оскарження, змінено: 1) вимоги подання апеляційної скарги, тобто відтепер подається лише апеляційна скарга (ст. 295 ЦПК); 2) порядок набрання рішенням законної сили, згідно з яким рішення суду набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано, а якщо подано — після розгляду справи апеляційним судом, коли рішення не скасовано (ч. 1 ст. 223 ЦПК); 3) порядок направлення апеляційної скарги разом зі справою до апеляційного суду, відповідно до якого суд першої інстанції на наступний день після закінчення строку для подання апеляційної скарги надсилає її разом зі справою до апеляційного суду, а всі апеляційні скарги, що надійшли після цього, не пізніше наступного робочого дня після їхнього надходження, направляються до апеляційного суду (ч. 2 ст. 296 ЦПК). Раніше на практиці постійно виникали непорозуміння через заяву на апеляційне оскарження, сторонам не завжди було зрозуміло, яким чином відраховувати строк на апеляцій-

не оскарження, в результаті чого дуже часто пропускалися строки на подання апеляційної скарги. На нашу думку, подання до суду апеляційної скарги без попереднього подання заяви про апеляційне оскарження значно прискорює розгляд цивільних справ та є безумовно позитивним кроком у цивільно-процесуальному законодавстві та з практичної точки зору.

До ЦПК додано норму, за якою у випадку подання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення, скарга повертається заявнику ухвалою, яка не оскаржується. Також встановлено норму, за якою подання апеляційної скарги на ухвалу не перешкоджає розгляду справи місцевим судом. Крім того, закріплюється перелік ухвал, що підлягають оскарженню, коли до апеляційного суду передаються лише копії матеріалів справи [6, с. 112]. Вважаємо, що вищевказані норми прискорять цивільний процес, протидіятимуть затягуванню розгляду справи та зловживанню правом на судовий розгляд, що є позитивним моментом. Але на сьогоднішній час в апеляційних судах існує практика, коли з районних судів надсилаються не лише копії матеріалів, а й оригінали справ, у яких насправді немає необхідності, частіше за все це стосується справ про погашення кредитної заборгованості перед банками, що свідчить про порушення норми законодавства. Інколи для повного та всебічного розгляду скарги суду недостатньо одних лише копій матеріалів справи, а додаткове витребування копій інших матеріалів потребує певного часу, більше того, що відведений законодавцем.

Стосовно скорочення строків апеляційного оскарження та самого апеляційного розгляду скарги слід зазначити, що ці зміни спрямовані на спрощення та прискорення судового розгляду цивільних справ, що є позитивним моментом, адже право на оперативний судовий розгляд, передбачений ст. 6 Конвенції з прав людини [3, с. 99].

Суд першої інстанції має направити апеляційну скаргу разом зі справою на наступний день після закінчення строку на апеляційне оскарження, а раніше було — протягом 3-х днів.

Відтепер апеляційна скарга на рішення суду подається протягом 10 днів, а на ухвалу — 5 днів з дня їхнього проголошення [1, ст. 294]. А особи, що не були присутні в судовому засіданні, мають право подати апеляційну скаргу протягом 10 днів з дня отримання копії рішення та 5 днів з дня отримання копії ухвали. Раніше строк подання апеляційної скарги на рішення та ухвалу, відповідно, складав — 20 і 10 днів після подання заяви про апеляційне оскарження. Згідно ст. 303–1 ЦПК строк розгляду апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції зараз складає — 2 місяці, а на ухвалу — 15 днів із дня постановлення ухвали про прийняття апеляційної скарги до розгляду [1, ст. 303–1]. Продовжити строк розгляду можливо у виняткових випадках лише на 15 днів. Раніше строк розгляду скарги міг складати від двох до трьох місяців, а інколи і значно довше. Але, наприклад, коли по справі призначається експертиза, тоді її розгляд може затягнутися на невизначений час. Законодавство передбачає конкретні санкції за навмисне порушення процесуальних строків суддею, що може слугувати підставою його звільнення.

Але, на нашу думку, у скороченні строків розгляду справи в апеляційній інстанції є й негативна сторона, адже інколи для підготовки до судового розгляду необхідно більше часу, ніж передбачено законом. На практиці виникає проблема, коли невчасно повертаються поштові повідомлення про отримання судових повісток, сторона отримує їх у день судового засідання, пізніше, або взагалі не отримує, таким чином, порушується право сторони на судовий захист своїх інтересів, або сторона не отримала копію апеляції вчасно, що позбавляє її права на належну підготовку до судового засідання (звернутися до адвоката, скласти заперечення на апеляційну скаргу тощо).

Із прийняттям вказаного закону зазнали змін і норми, що регулюють повноваження апеляційного суду. Апеляційний суд не в змозі повністю або частково скасувати рішення першої інстанції та направити справу на новий розгляд, як це було раніше, відтепер апеляційний суд може прийняти остаточне рішення по справі. До підстав скасування рішення й ухвалення нового рішення або зміни рішення додано такі підстави як: 1) розгляд справи неповноважним суддею або складом суду або ухилення чи підписання рішення не тим суддею, який розглядав справу; 2) участь в ухваленні рішення судді, якому був заявлений відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості, і заяву про його відвід визнано апеляційним судом обґрунтованою (п. 4 ч. 1 ст. 309 ЦПК). За наслідками розгляду скарги на ухвалу суду першої інстанції апеляційний суд тепер може скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, а також законодавством встановлені підстави для скасування такої ухвали, а саме: 1) неповне з'ясування обставин, що мають значення для справи, 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими, 3) невідповідність висновків суду обставинам справи, порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до неправильного вирішення питання (ст. 311 ЦПК). Змінено підстави винесення ухвали апеляційним судом — скасування рішення з направленням справи на новий розгляд змінено скасуванням ухвали, що перешкоджає подальшому провадженню у справі і направленням справи для продовження розгляду; виключено таку підставу, як скасування ухвали з направленням на новий розгляд (п.п. 2, 6 ч. 1 ст. 314 ЦПК) [6, с. 112]. У разі скасування ухвали районного суду, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції, апеляційний суд повинен вказати, які порушення закону були допущені судом першої інстанції. Крім того, апеляційний суд має право прийняти рішення щодо розгляду скарги на судовий наказ, де ухвала про відхилення апеляційної скарги і залишення судового наказу без змін є остаточною та не підлягає оскарженню.

На нашу думку, зміна деяких повноважень апеляційного суду може підвищити якість, швидкість та рівень розгляду цивільних справ. Стосовно прийняття остаточного рішення по справі апеляційним судом, можна зробити висновок про те, що це є безперечно позитивним моментом. Якщо раніше суддя апеляційного суду з будь-яких причин не мав бажання роз-

глядати справу (був невпевнений у прийнятому рішенні, зловживав своїми повноваженнями), він міг відправити справу на новий розгляд до суду першої інстанції, що затягувало її розгляд на місяці або й на роки.

Отже, аналізуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що обсяг введених законодавцем змін до ЦПК є суттєвим. Порівнюючи новели з попередніми нормами цивільно-процесуального законодавства, виявляємо як позитивні, так негативні сторони нових перетворень. Але не всі новели законодавства мають дієве практичне застосування. І причин цьому дуже багато. Лише час та практика, насправді, зможуть показати, чи зможе судова реформа покращити розгляд цивільних справ в Україні, зробити наші суди більш ефективними, належним чином сприяти реалізації та захисту права особи взагалі та на апеляційне оскарження зокрема.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України. — Х.: ТОВ «Одісей», 2010. — 168 с.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // ВВР України. — 2010. — № 41–42, 43, 44–45. — Ст. 529.
3. Антоненко Л., Петров Я. Чи зможе закон «Про судоустрій та статус суддів» зробити українські суди більш ефективними // Юридичний журнал. — 2010. — № 9 (99). — С. 98–101.
4. Ноцький О. Щодо нововведень у ЦПК у зв'язку із прийняттям Закону України «Про судоустрій та статус суддів» // Адвокат. — 2010. — № 7. — С. 10–11.
5. Радущкий О., Вільшун О. Інформаційні технології в судах // Юридичний журнал. — 2011. — № 4 (106). — С. 108–110.
6. Чеботарьов О. Новий Закон України «Про судоустрій та статус суддів» та зміни в процесуальному законодавстві // Юридичний журнал. — 2010. — № 12 (102). — С. 102–116.

И. В. Цыб

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра гражданско-правовых дисциплин
Французский бульвар, 24/26, Одесса, Украина, 65058

НОВЕЛЛЫ АПЕЛЛЯЦИОННОГО ПРОИЗВОДСТВА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

Резюме

Статья посвящена исследованию актуальных вопросов апелляционного производства в гражданском процессе Украины, связанных с современной судебной реформой. Проанализирован характер новелл, а также проведено сравнение новых норм с предыдущими для того, чтобы увидеть, как именно будет осуществляться и защищаться право лица на апелляционное обжалование на практике.

Ключевые слова: автоматизированная система документооборота, право на апелляционное обжалование, апелляционная жалоба, сроки апелляционного обжалования, полномочия апелляционного суда.

I. V. Tsyb

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Civil Law Disciplines
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**THE NOVELTIES OF THE APPELLATE IN THE CIVIL PROCESS
OF UKRAINE**

Summary

This article is devoted to the research of actual questions of appeal in the civil process of Ukraine, related to judicial reform. The author analyzed the character of novelties and compared the new and the previous norms to see, how the right of appeal will be realized and defended in practice.

Key words: computerized system of the document circulation, right of the appeal, appeal complaint, terms of the appeal, authorities of the appellate court.